

כדי להוציאו, והשנתי דמכיון דכל האיסור ליחיד להתפלל בקול רם ילפינן בגמרא (ברכות ל"א ע"א) מקרא דחנה דכתיב והיא מדברת אל לבה, והטעם (בדף כ"ד ע"ב) דהמשמיע קולו בתפלתו הרי זה מקטני אמנה, וצנדון דידן הרי טעמא רבה אית ביה, להוציא זה שאינו יכול להתפלל, (ואין נורף להא דאמרינן בגמרא עירוצין ל"ב ע"ב ניחא ליה לאינש למעבד איסורא זוטא כי היכי דלא לעבד חצריה איסורא רבה), דהא הותר אס נריך להשמיע קולו כדי שיכוין את לבו (או"ח סי' ק"א סעיף ב'), ועוד מצינו ציממין הנוראים שיש מתפללים תפלה לחש בקול רם, ועיין ברמ"א (שם סעיף ג') דכן נוהגין, ועודא ידענא מהרב הקדוש האהבת ישראל מו"נ שיהיה מתפלל כן, ועכ"פ כל שכן צנדון דידן, ותל"מ.

והנני דו"ש וכו"ם

חיים יוסף דוד ווייס

וצמנה צרורה ס"ק כ"ג, דלא צעין י') אס מצרך לעצמו.

ובקריאת שמע נחלקו הפוסקים, (עי' בשו"ת שאגת אריה סי' ד'), ולדעת האצורה ומהר"מ אלשקר (עי' מג"א סי' ס"א ס"ק ט"ז) לא יצא אפילו מדאורייתא, ומחמת ספק זה עדיף בהרהור, אך אס ישמע מאחר ויכוין לנחת בהרהור, עדיף.

ובתפלה, הנה צמנה עשרה עדיף לנחת מהשליח ציבור, שיכוין להוציאו, אך בשאר התפלה ישמע מאחר או יהרהר כשאי אפשר, וכן בתפלת ערבית יהרהר בלבו, וקצתי מחמת טרדותי המרובים.

ג

שום נשאלתי בתפלת ערבית (או בשאר תפלות דליכא שליח צבור), אס אחר (כגון אצו) יתפלל בקול רם

סימן ט

הנוסע מא"י אחר עלות השחר לצד מערב אם מותר לו לאכול

ב

ואמנם ראיתי בספר פסקי תשובות (סי' רנ"ב בשם האמרי אמת מגור), דמי שעבר זמן קריאת שמע ותפלה, ונסע צמירות למקום שעדיין לא הגיע הזמן, דעבר זמנו וצטל קרצנו, דאזלינן בחר מקום שהלך משם, ולפי זה יש לומר דה"ה צנדון דידן, דהרי כבר הגיע זמן התפלה באותו מקום, וחל עליו איסור אכילה, אך נלע"ד דסוף כל סוף הוא צמקום שאי אפשר להתפלל וליכא איסורא, מלכד דפסק הג"ל נריך ביאור, דהרי מנות קריאת שמע היא צמן שני אדם עומדים וכו', (ועי' בשו"ת צל החכמה ח"ד סי' ק"ד), ומאי חזית דאזל בחר המקום שכבר עבר הזמן, אס הוא נמצא עכשיו תוך הזמן וחל עליו מנות עשה דקריאת שמע, ויקיים באותו יום צוה וצקומך בשעה שני אדם עומדים שם, וכשקורא שם מהיכי תיחי לומר שעבר זמן המנוחה.

ג

והגם דקיימא לן (תגיגה ט' ע"ב) דהוי מעוות לא יוכל לתקון, הני מילי כשעבר הזמן לגמרי, ולא כשצדו לתקן עוד, ואף צמן חז"ל מצינו (שבת קי"ח ע"ב) יהא חלקי עם מקצלי שבת בטצריא וממוציא שבת צניפורי,

להאריך היקר מחו'

מה"ר אשר אנשיל קאליש ג"י

אחדש"ה,

הנוסע מארץ ישראל אחר עלות השחר, אם מותר לאכול בדרך, מכיון שנוסע לצד מערב, ושם עדיין לא הגיע זמן עלות השחר.

א

תשובה: נקוט האי כלל צידך, הנוסע בעיראפלא"ן (ממזרח למערב צמנע כדור הארץ) לא יקדים הזמן שהיה כבר, שאין מהירותו כמהירות השמש (שהארץ רצה כאלף מייל לשעה והעיראפלא"ן רק כשש ושבע מאות לשעה), אמנם בקאנקאר"ד (הנוסע צמירות של קרוב לשני אלפים מייל לשעה) יש לעיין בנוסע מצריטיניא אחר עלות השחר ומגיע לארה"צ לפני העלות, אס מותר לו לאכול, דמזד אחד הרי כבר הגיע אללו הזמן להתפלל, ומזד השני הרי בארה"צ עוד לא הגיע הזמן, ולע"ד יכול לאכול מכיון דצמקום שנמצא עכשיו אסור לו להתפלל שחרית, ואס כן ליכא איסורא דלא תאכלו על הדם קודם שתתפללו על דמכם, וק"ל.

מזומת הגידין (להרמז"ן, ועיין צמה שכתבתי צח"א סי' ק"ו אות א'), והפקעת קידושין כדי לחפות על צת אחותו (לחד שיטה, עי' תוס' גיטין ל"ג ע"א ד"ה ואפקעינהו), ואומדנא המצטל מקח למפרע (כתובות ז"ז ע"א), וגר שנתגייר כקטן שגולד, וקבלת שבת דמהני על זה התרה, כמו שכתב הלבוש (סי' רס"ג) דהוי כמו נדר.

והגני דו"ש ובט"ם

חיים יוסף דוד ווייס

ואולי היה אפשרות כזה בגמלא פרחא (עיין מכות ה' ע"א).

ד

וא"ת תתמה בכל זה, דמנינו צכמה מקומות ענה כדי להנצל מהאיסור אחר שנאסר, אחר שעבר על הנדר והותר על ידי חכם שעוקרו למפרע, ואכילת חלה דמהני התרה, וטריפה שחזרת להכשירה צחיתוך למעלה

סימן י

מי שהתפלל תפלת הדרך לפני נסיעתו ונמלך שלא לצאת, אם יש חשש ברכה לבטלה

שירצה ויצרך עליהם, וכן האוכל פת הצאה צכסנין יותר משיעור ארבעה וחמשה צי"ס כדי שלא ינטרך לצרך ברכת המזון, יכול לעשות כן ולהפסיק באמצע אכילתו, ובכמה מקומות עושין כן, ושם (שער ט"ז אות מ"ח צס גדולי עולם) לענין האוכל פת הצאה צכסנין לפני הסעודה, שיצרך ברכה אחרונה ויפסיק קצת כדי לצאת מספק ברכה, וממילא אם יש צורך אין כאן ברכה שאינה לריכה.

ב

והחתם סופר לענין ברכה לבטלה, כתב דאין כאן ברכה לבטלה, כי מתחלה נתקנה הברכה להפרשת תרומה, ובכלל הפרשה זו יש ענין של שאלה וחרטה כמו בנדר, וכשצריך שפיר צריך, ואם מתחרט אחר כך ונעשה חולין למפרע, סוף כל סוף צשעה שצריך עשה המנוה צשעמו ולא היתה הברכה לבטלה, משא"כ צנדון דידן הוי כמי שצריך לאכול ולא אכל, דודאי הוי ברכה לבטלה.

ג

בידו מהא דאם נטל ידי וצקוף החליט שלא לאכול (עיין צשערי תשובה סימן קנ"ח אות א', וצספר שדי חמד מערכת ברכות אס"ד אות כ"ט), אי נמי החליט לאכול פחות מכזית, דקיימא לן דלא הוי ברכה לבטלה, לא שייך לנדון דידן, דהצרכה על הנטילה והרי נטל ידיו, עיין ריטב"א (חולין דף ק"ו ד"ה אמר) וז"ל, והנוטל ידיו לאכילה וצרך על נטילת ידים, ואחר כך נמלך ולא אכל עכשיו, אין צכך כלום ואין מחייבין אותו לאכול כדי שלא תהא צרכתו לבטלה, דהא מכיון שנטל ידיו גמרה

נסתפקתי במי שהתפלל תפלת הדרך והחליט שלא לנסוע, אם צריך לנסוע כדי שלא יהיה ברכה לבטלה, והנאון מדעברעצין (שליט"א) וצ"ל השיב לי ממה שכתב החת"ם (בחיו"ד סי' ש"ב) לענין הפרשת חלה וחזר ונשאל עליה דלא הוי ברכה לבטלה.

א

ולענ"ד יש מקום לחלק ציניהם, וז"ל החתם סופר שם, לע"ד אין כאן חשש ברכה לבטלה כלל, נהי צבחנס אין לשאול על הנדר ולגרוס ברכה שאינה לריכה שנית, אבל מכל מקום אם אירע שהתחרט משום טעם, ויחזור ויתרוס ויצרך שנית, אין כאן שום צית מיחוש לצרכה ראשונה שהיתה לבטלה, כי אין כאן ברכה לבטלה, שככה מצרך וזונו לפרוש תרומה חלה, ועיין הפרשת תרומה חלה הוא שישאר לו כח שישאל עליהם, וכה זונו להפריש אותם על דרך זה וכן עשה והפריש עכ"ל.

הרי החת"ם מחלק צין ברכה לבטלה לצרכה שאינה לריכה, והרי אסור לגרוס ברכה שאינה לריכה אלא אם כן יש צאמת צורך, ודומה למי שהוא צאמצע אכילתו צדודאי אסור לצרך ברכה אחרונה ושז לצרך ברכה ראשונה כשאין צורך לזה, משא"כ אם יש צורך, ועי' צמג"א (סי' רט"ו סק"ו) דהעומד צאמצע הסעודה ורוצה לאכול פירות, אסור להניחם עד לאחר הסעודה ויצרך עליהם, (ואפילו אם כונתו להשלים מאה ברכות), אך מותר לומר שלא יציאו עד לאחר הסעודה, וצספר ברכת הבית (שער א' אות ס"צ) דהוא הדין אם אינו רוצה לאכלס תיכף אחר הסעודה, שיכול להניחם עד